

OBLJETNICE

Sedamdeset godina konzervatorsko-restauratorske djelatnosti u Hrvatskoj

Očuvanje hrvatske KULTURNE BAŠTINE

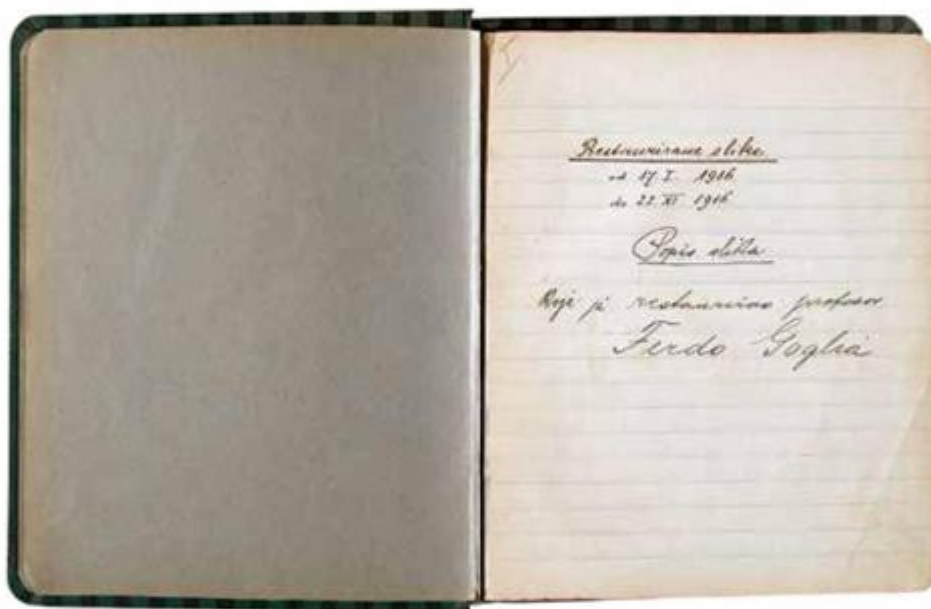
U Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu otvorit će se potkraj godine izložba kojom će se predstaviti ključni dionici i događaji vezani uz povijest restauriranja u 20. stoljeću u Hrvatskoj

Napisala: **Martina Wolff Zubović**

Foto: **Hrvatski restauratorski zavod**

Počeci profesionalne konzervatorsko-restauratorske djelatnosti u Hrvatskoj neraskidivo su vezani uz Ferda Gogliu. Po struci profesor kemije, tijekom života se nekoliko puta usavršavao i u slikarstvu, a na Višoj školi za umjetnost i umjetni obrt predavao je tehnologiju slikarstva. Zaposlivši se 1916. na Arheološkom odjelu Narodnoga muzeja u Zagrebu kao restaurator, širi svoj profesionalni interes pa se u većim kulturnim centrima poput Budimpešte, Beča i Münchena upoznaje sa suvremenim restauratorskim metodama. Karijeru je posvetio restauriranju slika iz muzejskih i privatnih zbirki, a od 1916. do 1943. obnovio ih je više od 1300. Radove na umjetninama evidentirao je u pet bilježnica, što se smatra početkom sustavnog dokumentiranja konzervatorsko-restauratorskih radova. Dio tih bilježnica, koje su iznimno značajne za povijest struke, čuva se u arhivi Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu.

Prva javna restauratorska radionica u Hrvatskoj osnovana je 1942. u Muzeju za umjetnost i obrt, na inicijativu ravnatelja muzeja prof. Vladimira Tkalčića. Na čelu radionice bio je Zvonimir Wyroubal koji je nakon završenog studija slikarstva u Zagrebu usavršavanje nastavio u Beču i Parizu, gdje je specijalizirao i restauriranje umjetnina. U Muzeju je zaposlen godinu prije osnivanja radionice, a pretpostavlja

Bilježnica Ferda Gogle

Ferdo Goglia radove na umjetninama evidentirao je u pet bilježnica, što se smatra početkom sustavnog dokumentiranja konzervatorsko-restauratorskih radova

se da je zbog slabljenja sluha odlučio zamijeniti nastavničku službu muzejskom. Osnivanje restauratorske radionice Muzeja za umjetnost i obrt potaknula je potreba za spašavanjem oštećenih umjetnina koje su dopremane iz ratom zahvaćenih područja, a rezultati tog višegodišnjeg rada

predstavljani su javnosti izložbom održanom u Muzeju 1946. godine. Bio je to prvi put da se u Hrvatskoj održala izložba koja je promovirala tada još novu i široj javnosti nedovoljno poznatu restauratorsku struku. Kroz izložbu je i stručna javnost dobila uvid u potrebu za sustavnim razvojem re-

Izložba u Muzeju za umjetnost i obrt 1946. promovirala je tada još novu i široj javnosti nedovoljno poznatu restauratorsku struku

stauratorske djelatnosti kao preduvjetom očuvanja kulturne baštine.

Restauratorski zavod JAZU-a 1948.

Iste je godine radionica zbog nedostatka prostora u Muzeju za umjetnost i obrt preseljena u dio prostora današnje Moderne galerije. Radionicu je uskoro preuzela Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (današnja Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti) te od 1948. djeluje pod imenom Restauratorski zavod Jugoslavenske akademije. Osnovana je u okviru Odjela za likovne umjetnosti i muziku, a njezin je dugogodišnji ravnatelj bio Zvonimir Wyroubal. Daljnjim je razvojem taj prvi javni Restauratorski zavod na području Hrvatske proširio djelatnost na prostor cijele zemlje, što je potaknulo povećanje broja restauratora te rezultiralo poboljšanjem restauratorske opreme i materijala. Tijekom sljedećih desetak godina – osnivanjem splitske radionice 1954. pri Konzervatorskom zavodu za Dalmaciju, na inicijativu tadašnjeg ravnatelja Cvite Fiskovića te zadarske radionice 1958. pri zadarskom odjelu JAZU-a – stvoreni su temelji za razvoj sustavne konzervatorsko-restauratorske djelatnosti u Hrvatskoj.

Restauratorski zavod u Zagrebu je 1974. izdvojen iz Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a od 1980. djeluje pod nazivom Zavod za restauriranje umjetnina. Godine 1988. osnovan je prvi odjel izvan Zagreba i to za istarsko-primorsku regiju, čime je započelo sustavno provođenje restauratorske djelatnosti na tom umjetninama bogatom području. Odjel s radionicama za polikromiranu skulpturu i štafelajno slikarstvo tada je smješten na dvije lokacije: u crkvi Marije Traverse u Vodnjanu te u prostorima nekadašnjeg župnog dvora i bivšeg samostana karme-

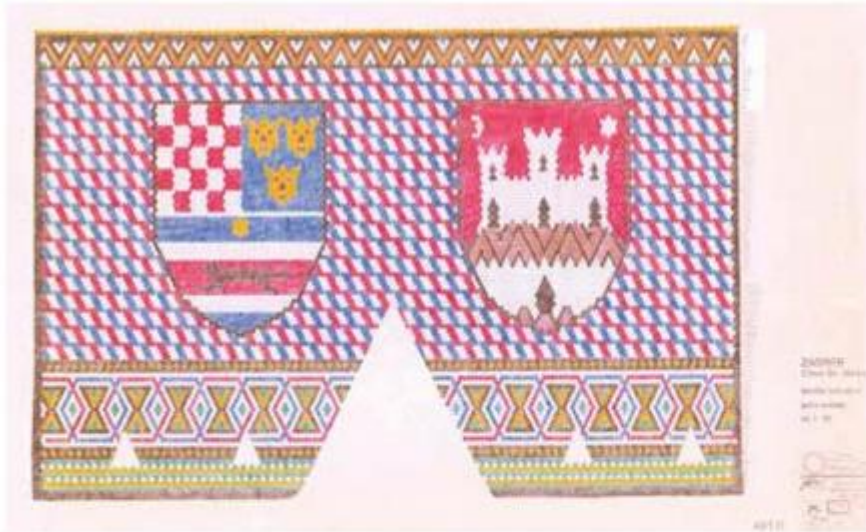
Štafelajno slikarstvo: retuš slike „Susret pape Lava I. Velikog s Atilom“ iz Strossmayerove galerije starih majstora u Zagrebu

Drvena polikromna skulptura: rekonstrukcija rezbarije grba s oltara sv. Marije Magdalene iz kapele sv. Petra u Gotalovu

Tekstil: zatvaranje oštećenja na tapiseriji „Srpanj-kolovoz“ iz Zagrebačke nadbiskupije

Graditeljsko nasljeđe: nacrt južne strane krovišta lađe crkve sv. Marka u Zagrebu

ličanki u Juršićima.

Daljnji razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti s naglaskom na obnovi graditeljske baštine potaknut je osnivanjem Restauratorskog zavoda Hrvatske (RZH) u Zagrebu 1966. godine. RZH je zamišljen kao središnja konzervatorsko-restauratorska ustanova koja sjedinjuje zaštitne radove na graditeljskoj i ukupnoj umjetničkoj baštini s prirodoslovnim laboratorijem u svojem sastavu.

Ludbreg, Dubrovnik, Osijek...

Ratna agresija na Hrvatsku 1991. godine, praćena dramatičnim razaranja kulture baštine, tražila je hitan odgovor struke i upućivanje apela međunarodnoj javnosti za pomoć u sprečavanju uništavanja hrvatske kulturne baštine. Grad Ludbreg tadašnjem je Ministarstvu prosvjete, kulture i športa RH ustupio barokni dvorac Batthyány u kojem je uz pomoć domaćih stručnjaka te onih iz Bavarskog zavoda za zaštitu spomenika osposobljen prostor za središnje spremište evakuiranih umjetnina i radionice za njihovo primarno konzerviranje. Započeti radovi na spašavanju i obnovi baštine te uspješna suradnja hrvatskih i bavarskih stručnjaka rezultirali su 1994. godine uspostavljanjem restauratorskih radionica za polikromiranu drvenu skulpturu i slika na drvenom i platnenom nosiocu. Opremljene su drvorezbarska i stolarska radionica, čuvaonica, biblioteka i ostali prateći sadržaji. Cjelovita obnova, koja je dvorcu vratila stari sjaj

te ga stavila u funkciju, dovršena je 2000. godine.

U Dubrovniku je u prostoru Samostana male braće 1993. osnovana restauratorska radionica koja se istaknula doprinosom u spašavanju kulturnih dobara, posebice u razdoblju saniranja ratnih šteta na dubrovačkom području. Radionica je djelovala pri tadašnjem Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode, a nabavljanje dijela opreme omogućila je svojom donacijom nadvojvotkinja Francesca von Habsburg. Znatno bolji uvjeti za rad restauratorskog odjela i proširenje njegove djelatnosti radionicom za papir ostvareni su 1999. obnovom ljetnikovca Stay sredstvima Ministarstva kulture i donacijom

Kamena plastika: čišćenje kamena laserom tijekom obnove katedrale sv. Jakova u Šibeniku

Pokrajinske vlade Lombardije.

Početak restauratorske djelatnosti u Osijeku 1993. omogućio je Grad Osijek ustupanjem prostora prvog bastiona u Tvrdi za formiranje restauratorske radionice. Daljnje uređivanje prostora u osječkoj Tvrdi omogućila su sredstva Ministarstva kulture i Vlade Pokrajine Donje Austrije te je 1999. otvoren Restauratorski odjel Osijek, koji se bavi restauriranjem pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara.

Uredbom Vlade Republike Hrvatske iz 1996. o spajanju Zavoda za restauriranje umjetnina (ZZRU) i Restauratorskog zavoda Hrvatske (RZH) kao dvije javne ustanove konzervatorsko-restauratorskih djelatnosti u vlasništvu Republike

Podvodna arheologija: istraživanje brodoloma iz 16. st. u plicini Sv. Pavao pokraj Mljeta

Hrvatske, utemeljena je nova ustanova pod nazivom Hrvatski restauratorski zavod (HRZ). Uz odjele u Splitu, Vodnjanu i Ludbregu, koji su Zavodu priključeni već 1997., postupno su se pridruživali i odjeli u Dubrovniku i Osijeku (1999.) te Zadru i Rijeci (2006.), čime je prvi put objedinjena restauratorska služba na području cijele Hrvatske.

U Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu otvorit će se potkraj godine izložba kojom će se predstaviti ključni dionici i događaji vezani uz povijest restauriranja u 20. stoljeću u Hrvatskoj i kojom će Hrvatski restauratorski zavod obilježiti 70 godina kontinuirane konzervatorsko-restauratorske djelatnosti.

Zidno slikarstvo i mozaik: čišćenje zidne slike u zvoniku crkve sv. Marije u Zadru

Kopnena arheologija: istraživanje novovjekovnog groblja u kapeli sv. Jeronima u Štrigovi

Hrvatski restauratorski zavod središnja je javna ustanova čija je osnovna djelatnost istraživanje, očuvanje i prezentiranje arheoloških, nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Osnovna djelatnost provodi se u suradnji s Upravom za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH s ciljem očuvanja postojećih vrijednosti te stvaranja novih za buduće naraštaje.